

- Meesterschapsteam MVT (2022). *Visie op de toekomst van het curriculum Moderne Vreemde Talen*. Utrecht: Vakdidactiek GW. Geraadpleegd op: <https://modernevreemde-talen.vakdidactiekgw.nl/wp-content/uploads/sites/6/2022/04/Basistekst-visie-4.4.pdf>
- Moor, D. de (2023). *Scheisse, de leraren Duits raken "op" in Utrecht: "Dit heb ik nog nooit meegemaakt"*. RTV Utrecht. Geraadpleegd op: <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/3649747/scheisse-de-leraren-duits-raken-op-in-utrecht-dit-heb-ik-nog-nooit-meegemaakt>
- Okuniewski, E. (2012). Polish secondary school students learning German. *Psychology of Language and Communication*, 16(1), 53–65.
- SLO (2023). *Actualisatie Examenprogramma's Moderne Vreemde Talen*. Geraadpleegd op: <https://www.actualisatie-examenprogrammas.nl/moderne-vreemde-talen>
- Thompson, A. S. (2021). Conceptualizing the Anti-ought-to Self: Background and new directions. *Revue TDFLE*, (78). https://doi.org/10.34745/numerev_1699
- Universiteiten van Nederland (2023). *Universitaire aanpak lerarentekort - Feiten en cijfers*. Geraadpleegd op: <https://universitaireaanpaklerarentekort.nl/feiten-en-cijfers/>
- Veul, R. (2019). *Talenstudies: tevredenheid en toekomstperspectief. Onderzoek naar talenstudies en het werkveld onder studenten, alumni en werkgevers*. Nationaal platform voor de talen. Geraadpleegd op: <https://platformtalen.nl/onderzoek/>
- Witte, T. (2023). *Naar een professionele cultuur voor het beroep van leraar. Voorstellen voor een fundamentele aanpak van het kwalitatieve lerarentekort*. Geraadpleegd op: <https://redhet-onderwijs.com/naar-een-professionele-cultuur-voor-het-beroep-van-leraar/>

DORIS ABITZSCH is junior universitair docent voor Duitse Taal en Cultuur aan de Universiteit Utrecht en werkt als vakdidacticus voor moderne vreemde talen aan de Graduate School of Teaching van dezelfde universiteit. In haar onderzoek houdt zij zich bezig met de professionalisering van docenten moderne vreemde talen. Ze is lid van de vakvernieuwingscommissie, die de examenprogramma's (eindtermen) moderne vreemde talen actualiseert. E-mail: d.abitzsch@uu.nl

EVA KNOPP werkt als universitair docent Duits aan de afdeling Moderne Talen en Culturen van de Radboud Universiteit Nijmegen. Ze is lid van het Meesterschapsteam Moderne Vreemde Talen (MVT). Ze doceert in de Bachelor Duitse taal en cultuur en in verschillende MA opleidingen en onderzoekt tweedetaalverwerving en meertaligheid in schoolse en buitenschoolse contexten. Daarbij gebruikt ze psycholinguïstische en sociolinguïstische onderzoeksperspectieven. E-mail: eva.knopp@ru.nl

MARIJE MICHEL is hoogleraar voor tweedetaalverwerving aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en doceert bij de opleidingen BA Europese Talen en Culturen, de MA Toegepaste Taalwetenschap en de educatieve Master voor de talen. Ze doet onderzoek naar cognitieve en sociale processen van taalleren met specifieke aandacht voor schrijfprocessen en taakgericht taalonderwijs. Als lid van het Meesterschapsteam MVT is ze mederedacteur van de maandelijkse nieuwsbrief MVT. Ze is bestuurslid van de European Second Language Association (EuroSLA) en de International Association of Task-based Language Teaching (IATBLT). E-mail: m.c.michel@rug.nl

Nieuwe griffels, schone leien?

Ervaringen, opvattingen en verwachtingen van hbo-masterstudenten met betrekking tot schrijven over onderzoek

THOMAS FRIK, JACQUELINE VAN KRUININGEN & KEES DE GLOPPER

Dit verkennend onderzoek laat aan de hand van vragenlijsten en interviews zien dat schrijven over onderzoek een activiteit is die veel hbo-masterstudenten niet (meer) gewend zijn uit te voeren en waarmee een flink deel van hen moeite heeft. De meeste studenten die een professionele hbo-masteropleiding volgen stromen in vanuit het werkveld. Schrijven voor het werk en voor de opleiding stellen heel verschillende eisen die met elkaar in conflict kunnen komen. In de opvattingen van de studenten staan correctheid, leesbaarheid en praktische toepasbaarheid van wetenschappelijke teksten centraal. Hun schrijfaanpak karakteriseren zij als 'diep'. Tegelijkertijd is bij een deel van hen sprake van een laag zelfbeeld op schrijfg gebied. De eisen van de opleiding aan schrijven over onderzoek ervaren sommige studenten als een inbreuk op hun persoonlijke schrijfstijl. Weinig studenten lijken na de opleiding gebruik te gaan maken van (schrijven over) onderzoek. Bij de intake van hbo-masterstudenten en tijdens de opleiding is gerichte aandacht voor schrijven over onderzoek van belang.

Sinds 2001 vormt praktijkgericht onderzoek, naast onderwijs, een kernfunctie van de hogescholen in Nederland. Het onderzoek

kend vermogen maakt sinds die tijd deel uit van de hbo-eindkwalificaties en vanuit lectoraten werken docent-onderzoekers in kennisringen aan praktijkrelevant onderzoek. Veel medewerkers in het hbo zien de verschuiving richting onderzoek gematigd positief aan (Griffioen, 2013; Griffioen & De Jong, 2010; Rozendaal et al., 2023; Van Katwijk et al., 2019). Studenten voeren hun onderzoek vaak primair uit voor de opleiding; het onderzoek wordt door veel studenten en docenten als beroepsvreemd ervaren en als niet realiseerbaar in de beroepspraktijk. In reactie daarop wordt nu in veel hbo-opleidingen het onderzoekend vermogen ingevuld als: tonen van nieuwsgierigheid, iets willen weten, stellen van 'verlegenheidsvragen' op basis van praktijkervaringen (Rozendaal et al. 2023; Van den Herik & Schuitema, 2016).

Een andere ontwikkeling is de invoering van de hbo-master. Hbo-masteropleidingen zijn beroepsgeoriënteerd en bieden een directe link met het werkveld. In deze opleidingen maken studenten bij uitstek kennis met praktijkgericht onderzoek ter voorbereiding op een steeds complexere beroepspraktijk (Vereniging Hogescholen, 2019). Het onderzoekend vermogen van de student vormt in de hbo-masterstandaard een van de

vier pijlers. Een afgestudeerde aan een hbo-masteropleiding moet praktijkvraagstukken binnen een wetenschappelijk kader kunnen plaatsen, interventies kunnen ontwerpen, uitvoeren en onderzoeken, en zo bijdragen aan oplossingen binnen de eigen beroepspraktijk. Bovendien moet een hbo-masterprofessional in staat zijn om deze vorm van praktijkgericht onderzoek over te brengen aan een publiek van specialisten en niet-specialisten (Vereniging Hogescholen, 2019).

Schrijven over onderzoek

In de praktijk is zichtbaar dat het schrijven over onderzoek¹ voor veel hbo-masterstudenten nieuw is en problemen met zich meebrengt (Van Beers-Brouwer & Van Kruiningen, 2015; Vink et al., 2013). Uit onderzoek van Van Beers-Brouwer en Van Kruiningen (2015) blijkt dat het voor studenten onvoldoende duidelijk is wat er van hen verwacht wordt en dat zij onbekend zijn met de conventies voor schrijven over onderzoek. Een van de verklaringen hiervoor is dat studenten bij instroom in de opleiding een nieuwe wereld betreden en lid worden van een *discourse community* met voor hen nog onbekende manieren van werken en communiceren (Kramer & Van Kruiningen, 2015; Macbeth, 2006). Een aanvullende moeilijkheid voor hbo-masterstudenten is hun dubbelrol bij het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek: enerzijds vervullen zij de rol van professional binnen het eigen werkveld en anderzijds hebben zij zich te houden aan de richtlijnen die de onderwijsinstelling stelt aan het onderzoek (Vink et al., 2013). Lastig daaraan is dat schrijven binnen een educatieve setting een ander doel dient dan schrijven binnen een professionele setting (Bawarshi & Reiff, 2010; Dias et al., 1999; Schneider & Andre, 2005). Teksten binnen het onderwijs worden vaak door een of enkele docenten gelezen met als doel beoor-

deling. Teksten binnen een professionele setting worden door werkgevers, werknemers en eventuele klanten gelezen tegen het licht van heel andere, organisationele doelen. Teksten van studenten in professionele opleidingen bevatten daardoor vaak kenmerken van beide genres (Kuiper, 2018).

Naar de schrijfvaardigheid van en het schrijfonderwijs aan studenten in het hoger onderwijs zijn de laatste jaren verschillende studies verricht (Kuiper, 2018; Lammers, 2020; Van Dijk, 2018; Van Dijk, 2023). Overzichten over zulk onderzoek geven Herelixa en Verhulst (2014) en Jansen et al. (2022). Over de ervaringen, opvattingen en verwachtingen van hbo-masterstudenten is uit onderzoek echter zo goed als niets bekend (Van Beers-Brouwer & Van Kruiningen, 2015). Dat maakt het voor hbo-masteropleidingen lastig om het onderwijs in het eerste jaar op de beginsituatie van studenten aan te laten sluiten. Deze studie heeft daarom tot doel meer over het schrijven van instromende hbo-masterstudenten te weten te komen. We richten ons daarbij aan de hand van vragenlijsten en interviews eerst op de ervaringen die instromende hbo-masterstudenten in eerdere opleidingen en in hun werk met schrijven hebben opgedaan. Vervolgens komen ook de opvattingen van de hbo-masterstudenten aan bod; het gaat hierbij zowel om hun meningen over het schrijven binnen hun huidige opleiding als om hun ideeën over hun eigen schrijfaanpak (Lavelle & Bushrow, 2007). Schrijfaanpakken hangen nauw samen met de opvattingen of *beliefs* van studenten over schrijven over onderzoek en die opvattingen hangen weer samen met de kwaliteit van hun teksten (Sanders-Reio et al., 2014). Tenslotte gaan we in op de verwachtingen van hbo-masterstudenten met betrekking tot schrijven over onderzoek na het afronden van hun opleiding. Het onderzoek richt zich dan ook op de volgende vraag: *Wat zijn de opvattingen, ervaringen en verwachtingen van instromende*

hbo-masterstudenten op het gebied van schrijven over onderzoek?

Methode

Respondenten

Het onderzoek is uitgevoerd onder eerstejaarsstudenten van drie masteropleidingen aan de NHL Stenden Hogeschool te Leeuwarden. In de eerste onderzoeksfase ontvingen de eerstejaars hbo-masterstudenten van de opleidingen Educational Leadership (N=18), Learning & Innovation (N=19) en Pedagogiek (N=19) in maart 2020, dus na zes maanden studie², een verzoek tot het invullen van een vragenlijst over schrijven over onderzoek.

Van de 32 respondenten (28 vrouwen en 4 mannen) die de vragenlijst invulden, volgden er 9 de opleiding Educational Leadership, 7 Learning & Innovation en 16 de opleiding Pedagogiek. Over de redenen van de tussen opleidingen wisselende non-respons hebben we geen informatie.

De leeftijd van de 32 respondenten varieerde tussen 25 en 60 jaar ($M = 42,2$ $SD = 10,2$). Geen van de respondenten had een universitaire vooropleiding; een van hen had een gecombineerde hbo/universitaire vooropleiding (de academische pabo). Twee respondenten hadden eerder een andere hbo-masteropleiding afgerond. Bij aanvang van de huidige hbo-masteropleiding hadden de respondenten gemiddeld 6,3 jaar werkervaring ($SD = 4,9$).

In antwoord op een uitnodiging aan het slot van de vragenlijst lieten 10 respondenten weten beschikbaar te zijn voor een telefonisch interview. Met 8 van deze 10 respondenten (6 vrouwen en 2 mannen) konden de interviews doorgang vinden. Van de geïnterviewden volgden 4 de opleiding Educational Leadership, 2 de opleiding Learning & Innovation en 2 de opleiding Pedagogiek.

Hun leeftijd was gemiddeld 44,8 jaar ($SD = 9,7$). Eén geïnterviewde had een andere hbo-masteropleiding afgerond. Bij aanvang van de hbo-masteropleiding hadden zij gemiddeld 8,9 jaar werkervaring ($SD = 6,5$).

Vragenlijst

De ervaringen en opvattingen van de hbo-masterstudenten op het gebied van schrijven over onderzoek zijn in kaart gebracht met behulp van een online vragenlijst. (Hun verwachtingen kwamen aan de orde in de interviews.) Deze lijst bevatte ook enkele vragen over demografische kenmerken (geslacht, leeftijd, vooropleiding, werk). Het invullen kostte gemiddeld 15 minuten. De vragenlijst is gepretest. Omdat wij binnen de krappe planning van het onderzoek niet in de gelegenheid waren te pretesten onder andere hbo-masterstudenten dan de groep die we uiteindelijk de vragenlijst toe wilden sturen, vond de pretest plaats onder drie docent-promovendi.

De vragen over ervaringen betroffen schrijven tijdens het huidige werk en schrijven tijdens een eerdere opleiding. Inzake schrijven tijdens het huidige werk werd gevraagd naar de frequentie (dagelijks, wekelijks, maandelijks, nooit) waarmee de respondenten korte teksten schrijven, en teksten die meer voorbereiding en nadenkwerk vragen. Om van deze laatste categorie 'complexe teksten' een completer beeld te krijgen, werd gevraagd een voorbeeld te geven van een complexe tekst, kort te vertellen waar de tekst over ging en kort uit te leggen voor wie de tekst bedoeld was. Hierna werd gevraagd of de respondenten het schrijven van dergelijke teksten beschouwen als belangrijk, plezierig, voldoening gevend en moeilijk.

Met betrekking tot eerdere opleiding(en) werd gevraagd of de respondenten daar teksten hebben moeten schrijven die verband hielden met onderzoek. Ook werd gevraagd of de respondenten in het verleden schrijf-

vaardigheids cursussen hebben gevolgd. Vervolgens werd aan de respondenten gevraagd of zij moeite hadden met het schrijven van teksten. Ook werd gevraagd of de schrijfproducten van respondenten door zowel docenten als medestudenten positief werden beoordeeld.

De vragen over opvattingen betroffen één open vraag over de eisen waaraan schrijven over onderzoek volgens de respondenten moet voldoen³ en een reeks van 35 stellingen over de eigen schrijfaanpak. De stellingen over de schrijfaanpak zijn ontleend aan de *Inventory of Graduate Writing Processes* van Lavelle en Bushrow (2007) waarin zeven *writing approaches* worden onderscheiden. Wij scharen de reacties van de hbo-masterstudenten op de stellingen over hun schrijfaanpak onder de noemer 'opvattingen', omdat we er met Lavelle en Bushrow vanuit gaan dat de zelfrapportages gekleurd worden door 'beliefs' ofwel opvattingen. Dit blijkt ook uit onderzoek naar de validiteit van vragenlijstgegevens over schrijfprocessen: zulke gegevens vormen geen objectieve, maar een subjectief gekleurde weergave van de processen waarover respondenten rapporteren (Hwang & Lee, 2017; Petrić & Czár, 2003).

De zeven *writing approaches* worden door Lavelle en Bushrow als diep (*deep*) of juist oppervlakkig (*surface*) gezien. Schrijvers met een diepe aanpak zijn volgens hen proactief, zij zijn gericht op het creëren van nieuwe betekenis en zij maken gebruik van complexe strategieën. Schrijvers met een oppervlakkige schrijfaanpak hebben een reproductieve houding, werken opsommend en zijn gericht op ordelijke presentatie van feiten. Blijkens het onderzoek van Lavelle en Bushrow (2007) hanteren schrijvers meerdere aanpakken naast elkaar.

De eerste vier hierna genoemde aanpakken worden door Lavelle en Bushrow als diep beschouwd en de laatste drie als oppervlakkig. Zij geven de volgende toelichtingen

op de aanpakken.

- *Elaborative* Bij het schrijven staat persoonlijk commitment voorop. De schrijver neemt veel moeite om teksten te schrijven en voelt zich nauw betrokken bij het schrijfproces. Hij is zich er sterk van bewust dat schrijven bijdraagt aan leren. Het schrijven zelf ziet hij als een plezierige taak.
- *Intuitive* Het schrijfproces is beeldend. De schrijver is constant aan het visualiseren wat er geschreven moet worden en voert vaak een innerlijke monoloog. Hij is zich steeds bewust van de stappen die tijdens het schrijven worden ondernomen.
- *Scientist* De schrijver houdt vast aan een vooropgezet schrijfplan. Voor hij begint, moet hij duidelijk voor ogen hebben welke argumenten hij gaat opschrijven. Hij steekt veel moeite in de planningsfase van het schrijfproces.
- *Sculptor* De schrijver produceert in de eerste fase van het schrijfproces zo veel mogelijk tekst, zonder na te denken over het doel of de doelgroep van de tekst. Daarna wordt de tekst bijgeschaafd door aanpassingen te maken en delen te herschrijven.
- *Task-oriented* De schrijver hecht veel waarde aan de regels die gelden voor de schrijftaak. Tijdens het schrijven zal hij zich zo veel mogelijk aan deze regels of schrijfconventies houden. Hierbij moet de persoonlijke expressie het ontgelden.
- *No revision* De schrijver steekt geen moeite in het reviseren van zijn teksten. Hij is van mening dat het aanpassen ervan weinig tot geen nut heeft. Hij onderneemt dan ook weinig tot geen pogingen om zijn teksten gaandeweg te veranderen.
- *Low self-efficacy* Het schrijfproces wordt gekenmerkt door twijfel. Schrijven wordt gezien als een pijnlijk en moeizaam proces. De schrijver is er niet van overtuigd dat hij in staat is een goede tekst te schrijven.

Voor ieder van deze zeven schrijfaanpakken zijn die 5 items gekozen die gelet op hun

lading op de door Lavelle en Bushrow (2007) geïdentificeerde factoren het meeste bijdroegen aan de meting ervan. Alle 35 stellingen over schrijven werden door de respondenten beoordeeld op een schaal van 1 (helemaal mee eens) tot 5 (helemaal mee oneens).

Interviews

In semigestructureerde diepte-interviews werd ter verdieping van de uitkomsten van het vragenlijstonderzoek nader ingegaan op de door de respondenten gerapporteerde ervaringen en opvattingen. Als aanvullende thema's werden ook meningen over schrijven tijdens de huidige opleiding besproken en verwachtingen over schrijven over onderzoek na de hbo-masteropleiding.

Inzake schrijven tijdens het werk werd dieper ingegaan op het schrijfproces van complexe teksten: op de voorbereidingen die getroffen moeten worden voor het schrijven, hoeveel tijd het schrijven van complexe teksten in beslag neemt, hoe het revisieproces van complexe teksten eruitziet en of er collega's zijn betrokken bij de totstandkoming van de tekst. Wat betreft het schrijven tijdens een eerdere opleiding werd geprobeerd eventuele positieve en negatieve herinneringen aan eerdere schrijftaken op te halen. Vervolgens werden de drie (of meer) eisen besproken die de respondenten in antwoord op de open vraag in de enquête hadden toegekend. Daarna werd nagegaan in hoeverre het beeld dat de respondenten van zichzelf als schrijver hebben overeenkomt met het beeld zoals dat uit hun antwoorden op de verkorte versie van de *Inventory of Graduate Writing Processes* naar voren komt. Vervolgens werd de respondenten gevraagd naar hun mening over de eisen die in de opleiding aan schrijfproducten worden gesteld, over het genre of de vorm van de schrijfproducten, over het niveau van schrijven zoals dat door de respondent wordt ervaren, en over de begeleiding die de respondent vanuit de opleiding krijgt bij het schrijven.

Ten slotte is met de respondenten gesproken over de rol die schrijven in hun werk naar hun verwachting zou krijgen na voltooiing van de hbo-masteropleiding.

De interviews duurden gemiddeld 41 minuten. De transcripten zijn ingevoerd in het programma Atlas.ti, waarna de uitspraken van de studenten door de onderzoekers kwalitatief, thematisch zijn geanalyseerd.

Resultaten

Vragenlijstonderzoek

TEKSTEN SCHRIJVEN TIJDENS HET WERK

Alle respondenten schrijven tijdens hun werk complexe teksten, dat wil zeggen teksten waar goed over nagedacht moet worden en die voorbereiding vragen. Voorbeelden van complexe teksten zijn beleidsplannen, behandelplannen, gespreksverslagen en nieuwsbrieven. Vier respondenten schrijven dagelijks complexe teksten, 20 doen dit wekelijks en 8 maandelijks. Geen van de respondenten schrijft tijdens het werk teksten die veel overeenkomsten vertonen met teksten die verslag doen van onderzoek.

TEKSTEN SCHRIJVEN TIJDENS DE EERDERE OPLEIDING

Van de 32 respondenten hebben er 7 in een eerdere opleiding een schrijfvaardigheids-cursus gevolgd. Bij 4 van de 7 ging dit vak over schrijven over onderzoek. 12 van de 32 respondenten hadden tijdens een eerdere opleiding moeite met het schrijven van teksten (en 3 van de 12 veel moeite), terwijl 13 respondenten aangeven daar geen moeite mee te hebben gehad.

EISEN AAN SCHRIJVEN OVER ONDERZOEK

De eisen die de respondenten, in antwoord op een open vraag, verbinden aan schrijven over onderzoek, zijn in de volgende categorieën onder te brengen (tussen haken de fre-

quentie): taalgebruik (17), brongebruik (14), onderbouwing (11), structuur (9), leesbaarheid (9), relevantie (9), navolgbaarheid (7), doelgericht (4), autoriteit (2) en het gebruik van data (2). De relatief hoge frequentie van ‘taalgebruik’ en ‘brongebruik’ valt op. Daarbij hebben de respondenten het vooral over correctheid van het taalgebruik en het volgen van regels. Opvallend is ook dat een ‘wetenschappelijke’ of ‘academische’ stijl door geen van de respondenten wordt genoemd.

AANPAK VAN HET SCHRIJVEN

Tabel 1 laat zien hoe de 32 respondenten de stellingen hebben beoordeeld op de gebruikte vijfpuntsschaal (1= helemaal mee eens, 5 = helemaal mee oneens). Per aanpak is een overzicht van gemiddelden en standaarddeviaties te zien, evenals het aantal van de 32 respondenten voor wie de gemiddelde waarde per schrijfaanpak kleiner of gelijk aan 2 is en gelijk aan of hoger dan 4. Lage waarden vor-

men een indicatie van sterke overeenkomst van de schrijfaanpak van de respondent met de betreffende *approach*, hoge waarden indiceren zwakke overeenkomsten. Op deze wijze sluiten we de studenten uit die niet duidelijk voor een aanpak kiezen. In de tabel is ook aangegeven welke van de nadien geïnterviewde respondenten (zie hierna) zich in de vragenlijst in sterke dan wel zwakke mate in de aanpakken herkennen. In de bespreking van de uitkomsten richten we ons vooral op de indicaties voor sterke en zwakke overeenkomsten.

De respondenten vertonen vooral veel overeenkomst met de diepe aanpakken *intuitive*, *elaborative* en *scientist*. De *sculptor*-aanpak is van toepassing op één respondent. Geen enkele respondent heeft een schrijfaanpak die sterk overeenkomt met de oppervlakkige aanpakken *task-oriented* en *no revision*. Bij een flink aantal respondenten sluit deze laatste aanpak juist nauwelijks aan, wat erop duidt

Aanpak van het schrijven	M	SD	N-Sterk	N-Zwak
DIEP				
Elaborative	2,46	0,48	7 ⁱ _{2,4,6,7}	0
Intuitive	2,25	0,42	14 ⁱ _{1,2,4,6,7,8}	0
Scientist	2,52	0,42	5 ⁱ _{2,4,6}	0
Sculptor	2,90	0,50	1	0
OPPERVLAKKIG				
Task-oriented	3,28	0,35	0	2
No revision	3,54	0,45	0	6 ⁱ ₅
Low self-efficacy	2,61	0,71	8 ⁱ ₅	0

Tabel 1. Aanpak van het schrijven: gemiddelde scores en standaarddeviaties (N = 32) en aantallen respondenten met sterke overeenkomst (N-Sterk, score ≤ 2) en zwakke overeenkomst (N-Zwak, score ≥ 4), met aanduiding geïnterviewde respondenten (ⁱ_n)

dat zij heil zien in het reviseren van hun teksten. *Low self-efficacy* ten slotte is kenmerkend voor de schrijfaanpak van een aanzienlijke groep respondenten.

Interviews

Schrijven voor het werk

De geïnterviewden geven aan dat ze geen grote overeenkomsten zien tussen het schrijven van teksten voor het werk en het schrijven over onderzoek voor de opleiding. Alleen geïnterviewde 5 noemt het zoeken van artikelen als voorbereiding voor teksten die tijdens het werk geschreven worden.

Opmerkelijk is dat geen van de geïnterviewden aangeeft na afloop van het schrijven voor het werk nog grote veranderingen in een tekst te maken. Als er al gereviseerd wordt, dan heeft dat met name betrekking op het weghalen van spelfouten die in de tekst zijn blijven staan. Deze bevinding correspondeert niet met de uitkomsten van de vragenlijst.⁴

De geïnterviewden zijn allen van mening dat de teksten die voor het werk geschreven moeten worden, van hoge kwaliteit moeten zijn. Ze benadrukken vooral dat deze teksten foutloos geschreven moeten worden en dat ze geen spreektaal mogen bevatten. De nadruk op foutloos schrijven komt in de interviews eveneens naar voren bij de bespreking van de eisen die de geïnterviewden verbinden aan schrijven over onderzoek.

De eisen die de geïnterviewden toekennen aan teksten voor het werk, kunnen in botsing komen met de eisen die de opleiding stelt. Geïnterviewde 6 zegt hierover het volgende, met betrekking tot het schrijven van een bedrijfsplan voor haar opleiding:

(1) ‘Je hebt vanuit je stichting een bepaald format. En nu moet je het doen met de eisen vanuit je opleiding. En denk je van,

dit is best een goede opzet. Maar, je moet beiden te vriend houden.’

Schrijven tijdens de eerdere opleiding
Negatieve herinneringen aan het schrijfproces tijdens een eerdere opleiding worden in de interviews niet gerapporteerd. De geïnterviewden lijken bij het schrijven over onderzoek tijdens de huidige hbo-masteropleiding dan ook niet gehinderd te worden door schrijfervaringen die in eerdere opleidingen slecht zijn uitgekapt.

Schrijfaanpakken

Aan de respondenten die meewerkten aan het interview zijn de schrijfaanpakken voorgesteld waar zij de meeste overeenkomsten mee vertonen. In het interview bevestigen zij allen het beeld van hun schrijfaanpak dat uit de vragenlijst naar voren komt.⁵ Blijkens tabel 1 is bij geïnterviewden 1, 2, 4, 6, 7 en 8 sprake van een *intuitive approach*. Geïnterviewden 2, 4, 6 en 7 vertonen ook veel overeenkomsten met de *elaborative approach*. Voor geïnterviewden 2, 4 en 6 is ook sprake van een *scientist approach*. Geïnterviewde 5 herkent zich, conform haar antwoord in het vragenlijstonderzoek, niet in de *no revision approach*. In het interview geeft zij verder aan zich te kunnen vinden in het beeld dat zij over een *lage self-efficacy* beschikt. Bij deze geïnterviewde lijken reviseren en *self-efficacy* met elkaar te maken te hebben. Omdat onzekerheid een grote rol speelt tijdens het schrijven, is de tekst continu aan verandering onderhevig. Geïnterviewde 5 deelt een ervaring over feedback in de opleiding en gaat daarna in op reviseren:

(2) ‘Ik was er wel redelijk tevreden mee. Ik vond het wel heel lastig. Toen kreeg ik het terug en toen was het eigenlijk niet zo heel erg goed. Het was wel voldoende, maar het had in mijn ogen wel veel kritische dingen. Wat overigens heel prima

is, daar leer je heel veel van. Maar bij mij kwam het wel heel erg binnen. Ik had het niet verwacht, dat het zo zou binnenvallen zeg maar. [...] Dus ik heb nu dat ik heel erg oplet zo van is het nou wel goed of niet? Dat ik er niet veel op vertrouw.'

De kenmerken van de *elaborative approach* die meteen herkend worden door de geïnterviewden, zijn het plezier in het schrijven en het 'dicht op de tekst zitten'. Bij de *intuitive approach* wordt het visualiserende van het schrijven meteen herkend. De geïnterviewden die hier veel overeenkomsten mee vertonen, noemen hierbij ook dat het bijdraagt aan het visualiseren om de doelgroep in gedachten te hebben tijdens het schrijven. De geïnterviewden met een *scientist approach* herkennen zich vooral in het van tevoren opstellen van een schrijfplan.

Schrijven tijdens de hbo-masteropleiding
Volgens de geïnterviewden stellen de hbo-masteropleidingen eisen aan structuur; er moet een rode draad in de tekst zitten. Ook mag een tekst geen taalfouten bevatten. De geïnterviewden vullen aan dat een onderzoeksrapportage goed onderbouwd moet zijn. De geïnterviewden hechten waarde aan de autoriteit van de bron: 'minder bekende bronnen' moeten zo veel mogelijk vermeden worden. Met bronnen moet zorgvuldig worden omgegaan. Geïnterviewde 2 zegt dit zo:

(3) 'Ja wetenschappelijke teksten, dat is toch wat anders dan een portfolio of zo, waar je eigenlijk heel erg dingen overal vandaan haalt, ook uit de literatuur, maar wel naar jezelf toeschrijft. En je moet de wetenschappelijke bron altijd in eer laten. En je mag hem ook niet ombuigen.'

In de vragenlijst noemden verschillende respondenten navolgbaarheid als een eis die aan schrijven over onderzoek verbonden is. In

de interviews wordt deze term door geïnterviewde 5 als volgt gebruikt:

(4) 'Om het navolgbaar te krijgen. Voor een ander. Ik leg het altijd uit aan anderen dat je schrijft iets en dan moet je als schrijver zeggen waarom je dat schrijft en waar heb je dat vandaan en waarop baseer je dat. Nou zo. Heel erg uitgekauwd. En ik ben heel erg van nou dat snap je dan toch wel, in je hoofd.'

De focus op de praktijk komt bij de geïnterviewden sterk naar voren. Het gebruik van voorbeelden noemen de studenten als strategie om deze koppeling naar de praktijk te bewerkstelligen. Dit maakt de stof uit een wetenschappelijke tekst inzichtelijker. Geïnterviewde 5 zegt hierover het volgende:

(5) 'Het is dan makkelijker te plaatsen. Dus als je een voorbeeld geeft, je schrijft bijvoorbeeld iets over samenwerking en je omschrijft hoe een team samen is, dat het dan inzichtelijker wordt.'

Op de vraag of de geïnterviewden zich kunnen vinden in de eisen die de opleiding stelt aan de schrijfproducten die zij moeten afleveren, wordt verdeeld gereageerd. Enerzijds lijkt niet elke geïnterviewde de toegevoegde waarde van bepaalde regels in te zien. Volgens geïnterviewde 3 wordt er nog 'te veel geneuzeld om punten en komma's'. Aan de andere kant wordt erkend dat het schrijven over onderzoek bepaalde regels en conventies met zich meebrengt en dat je je daar als schrijver aan dient te houden. Geïnterviewde 2 zegt hierover het volgende:

(6) 'Als je pretendeert een wetenschappelijke tekst te schrijven, dan moet je je ook houden aan de regels die daarvoor gelden. Dus dat stel ik op prijs. Anders lever ik ook niet een passend product af.'

Door enkele geïnterviewden wordt benoemd dat de schrijfeisen een inbreuk vormen op hun persoonlijke schrijfstijl. Dit zou de authenticiteit van teksten minder ten goede komen. De drang om een tekst persoonlijk en eigen te maken lijkt onder de geïnterviewden een belangrijke rol te spelen. De geïnterviewden geven aan het prettiger te vinden om stukken te schrijven waarin ze hun eigen mening mogen verkondigen, zoals een opiniestuk. Dat kan veel minder in het onderzoeksartikel. Daarover zegt geïnterviewde 5:

(7) 'Een artikel vind ik best wel lastig. Ja, daar mag je minder je eigen mening in kwijt, of zo.'

Geïnterviewde 4 verwoordt de persoonlijke schrijfstijl als volgt:

(8) 'Het moet niet zo zijn dat ik straks na twee jaar aan deze opleiding, of als het even tegenzit dat het drie jaar duurt, dat ik een kloon ben van {docentnaam} of van {docentnaam}. Ik moet nog steeds wel {studentnaam} zijn.'

Geïnterviewde 3 noemt dat het in eigen woorden weergeven van informatie uit bestaande bronnen een lastige klus is. Het verwoorden van informatie wordt ook door geïnterviewde 4 lastig gevonden. Hij zegt hierover het volgende:

(9) 'En nu is het zo, als ik schrijf, de inhoud, daar weet ik echt heel veel van. Maar ik heb nog niet de kunst en de gave om het allemaal die vorm te geven zoals het officieel hoort.'

Uit dit citaat blijkt nogmaals dat de eisen die de opleiding stelt aan teksten door de geïnterviewden als belemmerend worden ervaren. Het ligt hier niet aan de inhoud, maar wel aan de manier waarop het opgeschreven

dient te worden. Geïnterviewde 4 stelt dat deze eisen soms te ver kunnen doorslaan, waardoor het enthousiasme voor de opleiding verdwijnt.

Schrijven na de opleiding

Geïnterviewde 2 noemt dat er meer aandacht besteed kan worden aan de rol van (schrijven over) onderzoek op de werkplek en na de opleiding. De lessen zijn tot nog toe te veel gericht op de techniek en structuur van het schrijven van onderzoeksteksten, maar het is bij de studenten nog niet geheel duidelijk waar deze teksten toe kunnen dienen. Geïnterviewde 2 geeft aan dat opleidingen er goed aan zouden doen om het belang van schrijven over onderzoek bij aanvang van de studie meer te onderstrepen, zodat 'de inspanning en de toepasbaarheid' van wetenschappelijke teksten 'met elkaar in balans kunnen zijn'.

Alhoewel het praktijkonderzoek een belangrijk deel uitmaakt van het curriculum binnen de onderzochte opleidingen, is niet elke geïnterviewde ervan overtuigd na het behalen van het diploma daadwerkelijk praktijkonderzoek uit te zullen gaan voeren.

Geïnterviewde 8 noemt dat ze binnen haar werkomgeving al eerder praktijkonderzoek heeft uitgevoerd, maar dan 'zonder de officiële spelregels van het onderzoek doen'. Hiermee geeft zij aan dat zij zich er bewust van is dat er bepaalde conventies zijn die voor het rapporteren over praktijkonderzoek gelden. Ze geeft aan dat ze er dan ook naar uitkijkt om haar eerdere onderzoek te spiegelen aan de manier waarop zij met onderzoek leert omgaan tijdens haar opleiding.

Conclusie en discussie

Ervaring met schrijven over onderzoek

Het schrijven over onderzoek vormt voor de respondenten uit dit onderzoek een acti-

viteit die zij niet (meer) gewend zijn uit te voeren. De respondenten schrijven voor hun werk weliswaar complexe teksten, maar deze teksten lijken nauwelijks op de teksten die de respondenten voor hun huidige opleiding moeten schrijven. Uit de enquête blijkt dat maar enkele respondenten tijdens een eerdere opleiding een specifieke schrijfvaardigheidskursus hebben gevolgd. In de interviews is naar voren gekomen dat de hbo-masteropleiding de eerste omgeving is waarin de respondenten echt kennismaken met het onderzoeksveld. Deze situatie lijkt op de manier waarop eerstejaars bachelorstudenten de universiteit binnenkomen (Macbeth, 2006), met als complicerend verschil dat de hbo-masterstudenten, anders dan bachelorstudenten, praktijkervaring meenemen die niet aansluit op de eisen die in de opleidingen worden gesteld. Aangezien het methodisch kunnen uitvoeren van onderzoek en het communiceren van onderzoeksresultaten zo'n belangrijke plaats inneemt binnen het hbo-masteronderwijs (Vereniging van Hogescholen, 2019), zou gericht onderwijs op het gebied van schrijven over onderzoek kunnen helpen om het gebrek aan schrijfkennis- en ervaring te verhelpen.

De bevinding van Vink et al. (2013) over de dubbelrol (als professional en student) van hbo-masterstudenten wordt in dit onderzoek bevestigd. De respondenten geven aan dat er vanuit de werkgever en vanuit de begeleider of docent bepaalde eisen aan teksten worden gesteld die met elkaar in conflict kunnen komen. Zowel werkgevers als begeleiders of docenten zouden zich dan ook meer bewust moeten zijn van deze complexe positie van de hbo-masterstudent, zodat zulke conflicten geminimaliseerd kunnen worden.

Opvattingen over schrijven over onderzoek
De eisen waaraan schrijven over onderzoek volgens hbo-masterstudenten zou moeten

voldoen, laten een focus op 'taalgebruik' en 'brongebruik' zien. Onderzoeksrapportages moeten duidelijk en correct zijn geschreven. Ook moeten ze, zoals uit de interviews naar voren komt een link naar de praktijk bieden. In deze definitie van schrijven over onderzoek zien we de praktische achtergronden van hbo-masterstudenten terug. Het woord 'navolgbaar' dook ook meerdere malen op. Dit laat zien dat de respondenten ervan doordrongen zijn dat een onderzoek zo expliciet mogelijk moet worden gerapporteerd; misschien bedoelen zij er ook mee dat de rapportage het mogelijk moet maken dat het onderzoek op dezelfde manier opnieuw uitgevoerd moet kunnen worden. Opvallend is het gebrek aan uitspraken over schrijfstijl, terwijl stijlregels juist kenmerkend zijn voor de *academic discourse* (Hounsell, 1988). Wel zijn de respondenten het erover eens dat wetenschappelijke teksten absoluut geen spel- en taalfouten mogen bevatten.

Schrijfaanpakken

De karakterisering van de respondenten aan de hand van de schrijfaanpakken van Lavelle en Bushrow (2007) laat zien dat de diepe aanpakken de boventoon voeren. De *intuitive approach* komt het meest voor. Deze schrijfaanpak wordt door Lavelle en Bushrow omschreven als een schrijfaanpak die in het hoger onderwijs enkel bij masterstudenten voorkomt en kenmerkend is voor het behalen van goede studieresultaten. Tegelijkertijd vertoont een kwart van de respondenten veel overeenkomsten met de *low self-efficacy approach*, wat duidt op een laag zelfbeeld op schrijfgebied. Opleidingen zullen ervoor moeten waken dat dit lage zelfbeeld niet omslaat in angst om te schrijven. Het valt daarom aan te bevelen om in een vroeg stadium van de opleiding na te gaan bij welke studenten er sprake is van *lage self-efficacy*, en deze studenten te helpen om vertrouwen in zichzelf te krijgen en het

plezier in schrijven te herwinnen.

Een andere interessante uitkomst is de focus op een persoonlijke schrijfstijl. De eisen die de opleidingen stellen aan schrijven over onderzoek worden door sommige respondenten beschouwd als inbreuk op de persoonlijke schrijfstijl. Dit zou de authenticiteit van hun teksten kunnen ondermijnen. De voorkeur voor het opiniestuk als genre laat eveneens zien dat de hbo-masterstudenten een sterke neiging hebben tot zelfexpressie. Dit staat in contrast met de opvatting dat wetenschappelijke teksten juist niet persoonlijk moeten zijn, en dat de schrijver in een wetenschappelijke tekst een gedistantieerde rol moet aannemen. Deze uitkomst laat zien dat de opleidingen rekening moeten houden met deze drang om authentiek te zijn. Dit kan bijvoorbeeld door de studenten beter te leren hoe zij hun eigen ideeën op wetenschappelijke wijze kunnen verwoorden. Bij sommige hbo-masteropleidingen wordt om deze reden afgestapt van de conventionele onderzoeksrapportage en rapporteren studenten in alternatieve genres. Ze produceren bijvoorbeeld op basis van praktijkgericht onderzoek een beroepsproduct met aanvullend een document met onderzoeksmatige verantwoording voor de opleiding, of ze maken een toegankelijk magazine voor hun eigen school(team) waarin ze over hun onderzoeksbevindingen en andere opleidingsgerelateerde thema's rapporteren.

Verwachtingen over schrijven over onderzoek
Opvallend is dat er weinig respondenten zijn die duidelijk de wens uitspreken na het afronden van de opleiding gebruik te gaan maken van schrijven over onderzoek of praktijkonderzoek uit te voeren. De belangrijkste reden om voor een hbo-master te kiezen lijkt de persoonlijke groei te zijn, terwijl de hbo-masters juist in het leven zijn geroepen om te voorzien in een groeiende behoefte aan academisch geschoolde professionals die de

link kunnen leggen tussen onderzoek en de praktijk.

In enkele gevallen ontstaat er wel een verlangen om te gaan schrijven na het behalen van het diploma. Het plezier en vertrouwen in de eigen wetenschappelijke schrijfcapaciteit lijkt hierin een grote rol te spelen. Bij de opleidingen ligt een taak om dat vertrouwen en plezier aan te wakkeren. Dat kan door met kleinere onderzoeks- en schrijftaken te werken in plaats van (meteen) alle aandacht op een groot afstudeerwerk te richten. Ook kan dat door een creatieve en praktijkgerichte rapportage over onderzoek te vragen (zoals hierboven aangeduid).

Tot slot

Dit verkennende onderzoek biedt interessante perspectieven op thema's die aan de orde kunnen komen bij intakegesprekken en in de startfase van hbo-masteropleidingen. Om studenten voor te bereiden op een opleiding waarin schrijven over onderzoek een grote rol speelt, is het belangrijk om tijdens het intakegesprek en in de eerste onderwijsweken in kaart te brengen wat een student hierover weet en de studenten te oriënteren op de taken en genres die centraal zullen staan in de opleiding. In vervolgonderzoek kan worden nagegaan in hoeverre zo'n meer oriënterende intake bijdraagt aan beter verwachtingsmanagement, als het gaat om schrijven over onderzoek. Ook is het interessant om, mede gezien de toename van het aantal hbo-masteropleidingen, een brede inventarisatie uit te voeren van de soorten schrijftaken die, gerelateerd aan het hbo-masteronderzoek, gangbaar zijn in die opleidingen. Daarbij kan verder nagegaan worden hoe bewust docenten en studenten zich zijn van de inhoudelijke, structurele en talige kenmerken van de betreffende tekstgenres, ook in relatie tot de werkpraktijken van de studenten.

NOTEN

1. Wij gebruiken steeds de aanduiding 'schrijven over onderzoek' in plaats van 'wetenschappelijk schrijven' of 'academisch schrijven'. Deze aanduiding is gangbaar in de hbo-masteropleidingen waarbinnen het onderzoek is uitgevoerd.
2. Een kanttekening bij deze kleinschalige studie is dat de respondenten al zes maanden studie achter de rug hadden. De resultaten hadden er anders uit kunnen zien wanneer de respondenten direct bij aanvang van de studie bevraagd waren over hun eerste ervaringen met de hbo-masteropleiding, eventueel gecombineerd met een bevraging na afronding van de tweejarige studie.
3. De respondenten moesten tenminste drie eisen noemen.
4. Vrijwel steeds vormen de gegevens uit de interviews een aanvulling of een bevestiging van de vragenlijstgegevens van de betreffende respondenten. Wanneer dit niet het geval is, zoals op dit punt, melden we dat.
5. Hierbij past de eerder gemaakte kanttekening dat de geïnterviewden in afwijking van wat zij melden op de vragenlijst aangeven dat zij na afloop van het schrijven voor het werk nauwelijks reviseren.

LITERATUUR

- Bawarshi, A. S., & Reiff, M. J. (2010). *Genre: An introduction to history, theory, research and pedagogy*. Parlor Press LLC.
- Beers-Brouwer, E. van, & Kruiningen, J. F. van (2015). "Als ik maar nooit meer een scriptie hoeft te schrijven": Scriptieproblemen van mbo-docenten die een hbo-masteropleiding volgen. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 32(4), 292-304.
- Dias, P., Freedman, A., Medway, P., & Pare, A. (1999). *Worlds apart: Acting and writing in academic and workplace contexts*. Lawrence Erlbaum.

- Dijk, A. van (2024). *Effects of instruction in writing-to-learn in different disciplines and types of education*. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Dijk, G. van (2018). *Het opleiden van taalbewuste docenten natuurkunde, scheikunde en techniek: Een ontwerpgericht onderzoek*. Proefschrift Universiteit Utrecht.
- Griffioen, D. M. E. (2013). *Research in higher professional education: A staff perspective*. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Griffioen, D. M., & Jong, U. de (2010). *Opvattingen van docenten en niet-docenten over onderzoek in het HBO*. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* (2), 83-95.
- Herelixka, C., & Verhulst, S. (2014). *Nederlands in het hoger onderwijs: een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid*. Nederlandse Taalunie.
- Herik, M. van den, & Schuitema, A. (2016). *Een onderzoekende houding*. Coutinho.
- Hounsell, D. (1988). *Towards an anatomy of academic discourse: Meaning and context in the undergraduate essay*. In R. Saljo (Ed.), *The written world: Studies in literate thought and action* (pp. 161-177). Springer-Verlag.
- Hwang, M., & Lee, H. (2017). *Development and validation of the english writing strategy inventory*. *System*, 68, 60-71.
- Jansen, C., Wachter, L. de, Dun, P. van, & Frik, T. (2022). *Taalcompetentie in het Nederlands van Nederlandstalige studenten in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen*. Taalunie.
- Katwijk, L. van, Jansen, E. P. W. A., & Veen, K. van (2019). *Ontwikkeling van kritische en nieuwsgierige leraren? Onderzoekend vermogen in leerlijnen onderzoek van lerarenopleidingen basisonderwijs*. *Pedagogische Studiën*, 96(5), 330-348.
- Kramer, F. L., & Kruiningen, J. F. van (2015). *Moeilijker, langer, serieuzer. Reflecties van eerstejaarsstudenten over schrijven in een academische setting*. *Tijdschrift voor*

- Taalbeheersing*, 37(2), 187-216.
- Kuiper, C. (2018). *Promoting tertiary students' writing. A subject-specific genre-based approach*. Proefschrift KU Leuven.
- Lammers, A. (2020). *Scientific writing in undergraduate science curricula: Reading and analyzing research articles to support physics and biology students' written argument construction*. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.
- Lavelle, E., & Bushrow, K. (2007). *Writing approaches of graduate students*. *Educational Psychology*, 27(6), 807-822.
- Macbeth, K. P. (2006). *Diverse, unforeseen, and quaint difficulties. The sensible response of novices learning to follow instructions in academic writing*. *Research in the Teaching of English*, 41(2), 180-207.
- Petrić, B., & Czár, B. (2003). *Validating a writing strategy questionnaire*. *System*, 31(2), 187-215.
- Rozendaal, J., Ridder, M., Laarschot, M. van de, & Doornbos-Klarenbeek, D. (2023). *Onderzoekend vermogen van startbekwame leraren: wanneer is het goed genoeg? Ontwerp van een referentiekader voor curriculumontwikkelaars*. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 44(1), 74-90.
- Sanders-Reio, J., Alexander, P. A., Reo Jr, T. G., & Newman, I. (2014). *Do students' beliefs about writing relate to their writing self-efficacy, apprehension, and performance?* *Learning and Instruction*, 33, 1-11.
- Schneider, B., & Andre, J. (2005). *University preparation for workplace writing: an exploratory study of the perceptions of students in three disciplines*. *Journal of Business Communication*, 42(2), 195-218.
- Vereniging Hogescholen (2019). *De professionele masterstandaard*. Vereniging Hogescholen.
- Vink, L. M., Terlouw, C., & Pilot, A. (2013). *Een onderzoek naar het handelingsverloop van hbo-masterstudenten bij het leren van praktijkgericht onderzoek in de eigen beroepspraktijk*. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 31(1), 45-58.

THOMAS FRIK werkt als projectleider aan KERN Nederlands bij Boom voortgezet onderwijs. Zijn masteropleiding Communicatie- en Informatiewetenschappen volgde hij aan de Rijksuniversiteit Groningen.
E-mail: t.frik@boom.nl

JACQUELINE VAN KRUININGEN is lector Taalbewust hoger onderwijs aan de Hogeschool Rotterdam.
E-mail: j.f.van.kruiningen@hr.nl

KEES DE GLOPPER is emeritus-hoogleraar Taalbeheersing van het Nederlands aan de Rijksuniversiteit Groningen.
E-mail: c.m.de.glopper@rug.nl